
THE ROLE OF THE PATIENT IN THE EDUCATION OF STUDENT MIDWIVES AND NURSES

Tsveta Hristova

“Angel Kanchev” University of Ruse, Bulgaria, tshristova@uni-ruse.bg

Teodora Todorova

“Angel Kanchev” University of Ruse, Bulgaria, tetodorova@uni-ruse.bg

Abstract:The didactic process in the higher school for preparation of specialists for regulated professions of “Midwives” and “Nurses”, department of “Health care”, meets the needs of quality healthcare services in Bulgaria. It reaches the modern standards for developing professional competencies – a dynamic combination of knowledge, skills and values, that provide students’ effective realization. According to the “Regulations of Unified State Requirements” for obtaining higher education in the “Nursing” and “Midwifery” specialties, Bachelor educational – qualification degree, 50% of the education program is clinical and conducted in hospitals. The patient plays an important role in integrating the theoretical knowledge and applying it into a professional practice. The patient is referred to a subject, who is “ill”. Besides, the patient is also considered as a consumer, who needs quality healthcare services.

The type, the stage, the degree and the course of the disease have influence on the educational process. While communicating with the patient and their relatives, students have to conform to the patient’s temper, personality, social status, intellect, age, stage of the disease and other features, that affect the outcome of the disease. Participants in the didactic process – students, tutors, patients - are in complicated relationships. Each individual behavior affects the rest. The aim of the conducted didactic study was to examine and analyze the role of the patient in the midwifery and nursing education during their practical classes at the hospital. The methodology included documentary, sociological and statistical analysis. The respondents were divided into focus groups. The conclusion from the data analysis was that the patient played a significant role in the education and developed the required skills of the future profession.

The patient is not always able to assist in the course of education. This puts to the test the student’s motivation and emotional stability, especially of the first-year students. The patient is a challenge for the tutors in regards with planning, organization and realization of the education. By including a subject – subjective relations in the teaching process, the tutor gets an opportunity to transform the cognitive process into a personal one in a safe environment for the rest of the participants in the clinical education – the student midwives, nurses and the patient.

Keywords: education, patient, students, professional competences, healthcare

РОЛЯ НА ПАЦИЕНТА В ОБУЧЕНИЕТО НА СТУДЕНТИТЕ АКУШЕРКИ И МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ

Цвета Христова

Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, tshristova@uni-ruse.bg

Теодора Тодорова

Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, tetodorova@uni-ruse.bg

Резюме: Дидактическият процес във висшето училище за подготовка на специалисти от професионално направление „Здравни грижи“, регулирани професии „Акушерка“ и „Медицинска сестра“ е в синхрон с нуждите за качество на предлаганите услуги в здравеопазването в България. Той отговаря на съвременните стандарти за формиране на професионални компетенции – динамична съвкупност от знания, способности и ценности, необходими за ефективна реализация на обучаваните. Съгласно Наредбата за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалност „Акушерка“ и „Медицинска сестра“, в образователно-квалификационна степен „бакалавър“, 50% от обучението е клинично и изнесено в лечебните заведения. Пациентът се явява важен фактор при интегриране на научената теория от класните стаи и практическо прилагане в професионална ситуация. Пациентът е субект, който е „болен“. Той се позиционира не само като болен, той е потребител нуждаещ се от качествени здравни услуги.

Влияние върху учебния процес оказват вида, тежестта, степента и протичане на заболяването. Общувайки с пациента или неговите близки, студентите трябва да се съобразяват с темперамента, характера, социалният статус, интелекта, възрастта, фазата на заболяване и редица други фактори, които имат отношение към

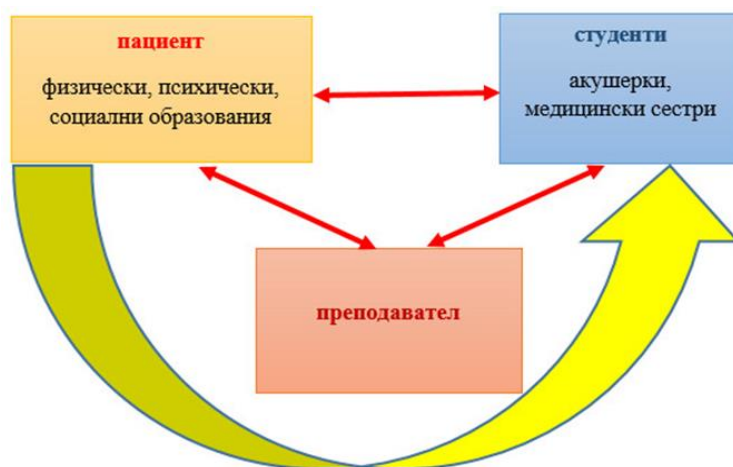
изхода от заболяването. В дидактическият процес се преплитат сложни взаимовръзки между различните участници – студенти, преподаватели, пациенти. Поведението на всеки конструкт влияе на цялото. Целта на проведеното дидактическо изследване е да се проучи и анализира ролята на пациента в обучението на студентите акушерки и медицински сестри по време на практически упражнения в лечебно заведение. Методологията включва документален, социологически и статистически анализ. Респондентите са разпределени във фокусни групи. След анализ на данните се направи извода, че пациентът е значим фактор в обучението и формира необходимите професионални характеристики на бъдещата професия. Той не винаги има нагласата да съдейства при обучението на студентите. Това поставя на изпитание мотивацията и емоционалната устойчивост на обучаваните, особено за първокурсниците. Пациентът е предизвикателство и за преподавателите по отношение на планирането, организацията и реализацията на учебните форми. Включвайки в процеса на преподаването субект – субектните отношения, преподавателят получава възможност постоянно да превръща познавателните процеси в личностни в безопасна среда за останалите участници в клиничното обучение – студентите акушерки, медицински сестри и пациента.

Ключови думи: обучение, пациент, студенти, професионални компетенции, здравни грижи

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Дидактическият процес на студентите акушерки и медицински сестри е динамично явление като социален и педагогически феномен. Той отразява обществено-историческото развитие на даден народ, неговите жизнено нужди с фокус здравето – глобалното задължение за осигуряване на здраве за всички хора. В обучението на специалистите по здравни грижи, класическият бинарен модел приема специфични отличителни характеристики на педагогическо взаимодействие: преподавател – студент – пациент.

Фигура 1. Дидактически процес при студентите акушерки и медицински сестри

Изяснянето на учебния процес в медицински и социални здравни заведения, до леглото на болния, поставят пациента като значим фактор за бъдеща професионална идентификация и изграждане на необходими компетенции. Пациентът е активно действаща личност оказваща взаимодействие и взаимоотношения с останалите субекти на дидактическата концепция при студентите акушерки и медицински сестри.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Всеки индивид е субект на дейността, която осъществява и се разкрива чрез нея. Думата „субект” е с латински произход (лат. Subjectum) и означава „активно действащ и познаващ, притежаващ съзнание и воля човек” (Христова, Ц., И. Сербезова, 2018).

Пациентът е субект, който е „болен“. Той има нужда от здравна помощ – профилактична, терапевтична. Изпълнен е със страхове, нагласи, отношение към здраве и болест. В това състояние може да подпомогне или да провали педагогическите цели на преподавателя.

Влияние върху учебния процес оказват вида, тежестта, степента и протичане на заболяването. Общувайки с пациента или неговите близки, студентите трябва да се съобразяват с темперамента, характера, социалният

статус, интелекта, възрастта, фазата на заболяване и редица други фактори, които имат отношение към изхода от заболяването.

Болестта е отклонение от нормалното състояние, водещо до дисфункция (невъзможност за изпълнение на обичайните задължения). Болният човек не е способен да извършва всички свои обичайни дейности. Състоянието оказва влияние върху взаимодействията на студентите и преподавателите в практическото обучение.

Болният човек води ограничен в своята свобода живот, лишава се от значими за него лични и обществени връзки, стеснява или напълно загубва социалната си позиция и роля. У него възниква чувство на зависимост от заболяването. Заболяванията могат да доведат до изменение в протичането на познавателните процеси, което води до изграждане на неправилни представи. Болестта повлиява на емоционалното равновесие и социалната насоченост. Наблюдават се промени в естетичните и нравствени качества в разглеждания субект. Проведено изследване при студентите акушерки/медицински сестри разкрива, че най-често срещаният стресор е грижата за такива пациенти. Резултатите показват, че стресът присъства в сестринското и акушерското образование и може да окаже въздействие върху процеса на усвояване на комплекса от психомоторни умения, както и върху здравния статус на студентите (Бачева, 2018).

Липсата на практически опит прави студентите по-уязвими към грешки при извършване на манипулации. Като специалисти, които навлизат в личното пространство на пациента, бъдещите акушерки и медицински сестри трябва да формират емоционална сдържаност, тактичност, деликатност, емпатия и съчувствие (Луканова, 2019).

Осмислянето, субективното възприемане на болестта, реакцията и действията, които пациентите предприемат, са социално и културно обусловени и представляват отражение на макросредата и личностните характеристики.

Ефективното взаимодействие е диалог между професионалистите по здравни грижи и пациентите, които се явяват клиенти на комуникационния процес. Професионалното общуване при оказване на здравни грижи има своите особености и специфични поведенчески модели. За да осъществяват ефективна комуникация, студентите е необходимо да се съобразяват с факторите имащи отношение към изхода от заболяването. В процеса на взаимодействие те формират нужните професионални компетенции: уважение към болния, емпатия, конфиденциалност, хуманност (Христова Ц. , 2018).

Фигура 2. Формирани качества в обучаваните от общуването с пациента

Опознаването на пациента дава възможност на студентите да разберат по-добре мислите и чувствата му, което е предпоставка за предоставяне на ефективна помощ и грижа, отговаряща на специфичните нужди.

Дидактическият процес в клинична среда трябва гъвкаво да следва траекторията на професионалната моментна ситуация. Той се променя и регулира от множество фактори, които са в синхрон със състоянието на пациента.

Рисковият характер на учебния процес се обуславя и от факта, че студентите попадат изпреварващо в реална болнична среда, преди да са усвоили достатъчно знания и умения. Това е предизвикателство за преподавателите по отношение на планирането, организацията и реализацията на учебните форми (Сербезова, 2018),.

Субектната същност на пациента, като значим участник в обучението на бъдещите здравни специалисти е анализирана от психолози, социолози, медици, педагози и други учени.

В настоящия доклад ще направим опит да го изследваме през погледа на обучаваните.

Цел: Да се проучи и анализира ролята на пациента в обучението на студентите акушерки и медицински сестри по време на практически упражнения в лечебно заведение.

Материал и метод: Приложени са документален, социологичен и графичен метод.

Чрез анкета е проучено мнението на студенти акушерки (40) в отделение Патологична бременност и студенти медицински сестри (90) в отделение „Диализно лечение“. Изследването е направено по време на практически упражнения в УМБАЛ Канев – Русе, през зимен семестър на учебната 2019 – 2020 година.

Анкетата е структурирана с отворени въпроси по темата. Респондентите участват доброволно и са декларирали съгласие.

3. РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Респондентите са обособени в две фокус групи според професионалното направление.

Първа фокус група: 40 студенти акушерки – еднакъв брой в I-вii във II-ри курс на обучение, образователна степен бакалавър.

Пациентките с патологична бременност са приети в стационара с: прееклампсия, гестационен диабет, заплашващ аборт, преждевременно пукнат околоплоден мехур, заплашващо преждевременно раждане, придружаващи бременността заболявания. Студентите са запознати със състоянието на жените предварително чрез История на заболяването. Срещат се с тях със задача от тематичното занятие „Снемане на акушерска анамнеза“. Предложихме на респондентите да определят какво отношение са срещнали с пациентите. Според изразеното мнение на студентите акушерки от I курс, отношението на бременните към тях е „сърдечно и дружелюбно“ (55%), „безразлично“ - 20%. Относителният дял на посочващите, че жените не желаят да комуникират с тях е 25%.

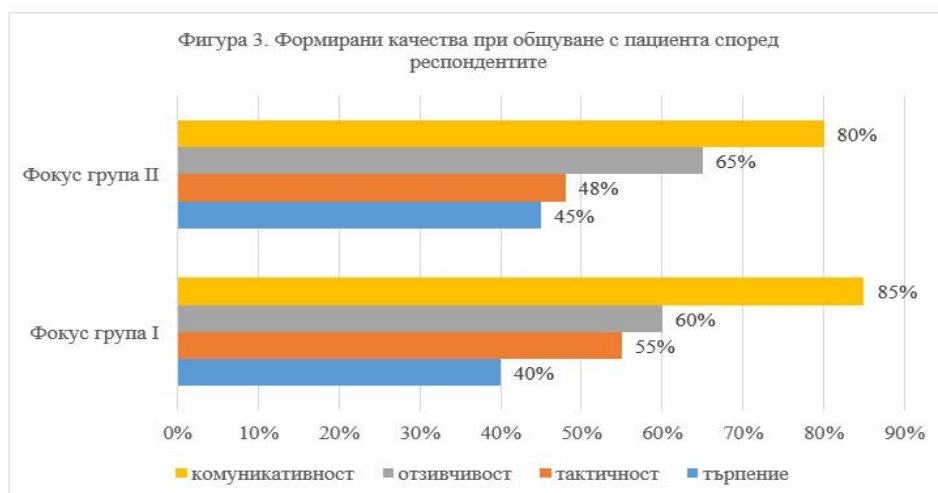
Данните от анкетата при студентите от II курс показват, че 70% от бременните са „приятелски“ ориентирани към бъдещите акушерки, 30 % са „изключително позитивни“ и с желание са отговаряли на въпросите при снемане на акушерската анамнеза.

Втора фокус група: 90 студентки медицински сестри, съответно по 45 в I-ви във II-ри курс, образователна степен бакалавър.

Пациентите в отделение „Диализно лечение“ са с хронична бъбречна увреда – състояние, при което е нарушена бъбречната функция. При наличие на придружаващо заболяване допълнително се утежнява състоянието им. Тези пациенти изискват квалифицирана, дългосрочна и комплексна сестринска грижа.

Респондентите от групата се запознават подробно с Медицинското досие на пациентите на хемодиализа. Разделени на малки групи те снемат анамнеза и определят какво отношение са срещнали от страна на болните. Според данните, бъдещите медицински сестри (75%) получават „дружелюбно и позитивно“ отношение в комуникативното взаимодействие, 25% са имали затруднения в общуването.

Отговорите от въпроса „Какви качества формира общуването с пациентите в специалистите по здравни грижи?“ обобщаваме и показваме в следващата фигура:

Професията на акушерката и медицинската сестра може да се определи като „комуникативна“ професия. Една от основните ѝ задачи се свързва с умението да изграждат ефективни професионални взаимоотношения, да мотивират пациентите за активно участие и съдействие в процеса на здравни грижи, да поддържат системно емоционална връзка с тях, да постигат съразмерна емоционална подкрепа, да умеят да снижават

болката и тревожността, да вдъхват увереност, да подпомагат в поддържането на подходящо здравно поведение (Тодорова, 2016).

Резултатите от изследването трябва да насочат дейността на преподавателите към усъвършенстване елементите на необходимата професионална комуникация – вербална и невербална.

Новите предизвикателства пред тези здравни специалисти включват широк спектър дейности и грижи: грижи към най-уязвимите пациенти, обучение на пациенти от различни възрастови и социални групи и техните семейства.

Вторият аспект на наблюдението във фокус групите е взаимодействието с пациента по време на извършвани манипулации в болничните отделения.

В първата фокус група, на студентите акушерки, са анализирани данните при провеждане на акушерската манипулация серкляж. Той е малка оперативна интервенция за поставяне на шев на влагалищната част на маточната шийка с цел предотвратяване на спонтанен аборт или преждевременно раждане. Най-добрият момент за поставянето му е в началото на вторият триместър между 12 - 14 г.с. на бременността. Задачите на акушерката са да подготви жената, инструментариума, документацията. Изисква се отлични теоретични знания и манипулативни умения, клинично мислене за организиране на акушерските грижи.

Във втора фокус група изследването обхваща необходимите сестрински знания и умения при включване на пациенти на апарат на хемодиализа. Сестринските грижи отговарят на нарастващите потребности и не се изразяват само в точно изпълнение на лекарските назначения. Създаването, формирането и изграждането на медицинска сестра, работеща в диализна структура, е дълъг и труден процес. Професията на медицинската сестра е отговорна и включва специфични задачи, умения и отговорности, непрекъснато се развива и обхваща технологичния процес, етиологията, лечението на заболяванията. Прилага се индивидуален подход към всеки болен, което изисква планиране на грижите.

Пациентите с терминален стадий на бъбречно заболяване, провеждащи хемодиализно лечение, се отличават от останалите пациенти. Грижите, подходът, отношението към тях са специфични, работата с тях изисква много внимание, търпение и любов. Клиничната преценка се разглежда като дейност за решаване на проблеми с последващо планиране и организиране на нужните здравни грижи за човека – болен или здрав (Тодорова, 2020).

Важно е бъдещите акушерки и медицински сестри да бъдат обучени да владеят до съвършенство техниката на медицинските манипулации, да отработят фините настройки. Овладяването на умения или процедури в детайли до автоматизъм, преди да бъдат приложени на пациента е задължително. Освен това те трябва да се научат да преодоляват негативните емоции, да установяват баланс между развиването на техническите си умения и формирането на професионално поведение (Христова Ц. , 2017).

Респондентите от двете фокус групи регистрират многобройни професионални качества, които са необходими при извършване на медицински манипулации с пациента. Обобщаваме ги в няколко основни групи:

Успешната професионална реализация изисква развитие на способностите за бързо адаптиране на усвоените знания и умения, за гъвкаво справяне с непрекъснатите социално организационни преобразувания, както и

постоянна готовност за промяна на собствената личност и поведение в светлината на водещите цели (Георгиева, 2015).

Повишената информираност на пациентите и нуждата за качество на получаваните грижи поставят високи изисквания за преподавателите и студентите.

Потребностите на пациентите имат своите финансови измерения. Разходите за болестта са не само за сметка на институции, но и за сметка на семейства. Загубите не са само неосъществени ползи, но и човешко страдание (Константинова, 2018).

4. ИЗВОДИ

Пациентът е значим фактор за формиране на необходимите професионални компетенции в практическото обучение на студентите акушерки и медицински сестри.

Медицинската помощ включва не само добре изпълнена манипулация, провеждане на подготовка за изследвания, раздаване на лекарства, провеждане на хигиенни и специализирани грижи, но и личната грижа към човека, изразена в загриженост, съчувствие, внимание, емоционална топлина, зачитане и подкрепа.

Необходима е промяна в нагласите и моделите на поведение към пациентите съобразени с индивидуалните характеристики и спецификата на заболяването.

Подготовката на бъдещите професионалисти трябва да бъде ориентирана към разкриване на компонентите и особеностите на процеса на междуличностно общуване, различни форми и средства за позитивно взаимодействие между партньорите в комуникацията. В ежедневните контакти на вербално и невербално ниво, при прилагането на изследвания и манипулации, важен момент е формирането на доверие. Невербалните компоненти на комуникацията, културата, начина на обличане на персонала, видът и обстановката в болничното заведение оказват съществено влияние за преодоляването на психичните промени у болния.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В синхрон с нарастващите нужди за качество на предлаганите услуги в здравеопазването се обективира и реализира цялостния процес на обучение в условията на висшето училище за подготовка на специалисти от професионално направление Здравни грижи, регулирани професии „Акушерка“ и „Медицинска сестра“. Спецификата на сестринския и акушерския труд, свързана с пряката работа с пациента формира и усъвършенства редица професионални компетенции у студентите. Промените в нагласите на пациентите и медицинските специалисти ще окажат положителен ефект върху лечебния процес и психичния комфорт на пациентите.

ACKNOWLEDGMENT

The report reflects the results of the work on the project No. 2020 – FOZZG – 02 "Development of algorithms for diagnosis and treatment of problematic skin wounds by the method of enriched platelet rich plasma", funded by the Research Fund of the University of Ruse.

ЛИТЕРАТУРА

- Бачева, М. (2018). Оценка на стрес-индуцирана реактивност при студенти медицински сестри и акушерки. *Сестринско дело*, (2), МУ София, стр. 3 - 11, ISSN 1310 - 7496.
- Георгиева, Д. (2015). *Преддипломен стаж и професионална адаптация на медицинската сестра*. Русе: МЕДИАТЕХ - Плевен, ISBN 978 - 619 - 207 - 022 - 9.
- Константинова, Д. (2018). *Предизвикателства при предоставянето на дългосрочна грижа за лица с психични заболявания*. Русе: МЕДИАТЕХ - Плевен, стр. 42, ISBN 978 - 619 - 207 - 145 - 5.
- Луканова, Й. (2019). Модели на оптимизиране на клиничната практика на студентите - акушерки чрез прилагане на практическо ръководство за клинична практика „Реагирай бързо“. *Сборник научни трудове: 58 Научна конференция на Русенски университет „Ангел Кънчев“*, (pp. 67 - 70). Русе, том 58, серия 8. 3 ISBN 1311 - 3321.
- Сербезова, И. (2018). *Оптимизиране на обучението по здравни грижи чрез видеометоди*. Русе: МЕДИАТЕХ - Плевен, ISBN 978 - 619 - 142 - 4
- Тодорова, Т. (2016). Роля на комуникацията в управлението на конфликтните ситуации на работното място. *Здравни грижи* (4), 31 - 35, ISSN 1312 - 2592.
- Тодорова, Т. (2020). Остеопороза и превенция. *Здравни грижи*, (1), ISSN 1312 - 2592.
- Христова, Ц. (2017). *Специални акушерски грижи при нормална бременност*. Русенски университет „Ангел Кънчев“: МЕДИАТЕХ - Плевен, ISBN 978 - 619 - 207 - 118 - 9,

- Христова, Ц. (2018). Бременната като субект на дидактическата категория. *57th Science Conference of Ruse University - SSS*, ISBN 1311 - 3321.
- Христова, Ц., & Сербезова И. (2018). Пациентът в дидактическия процес на студентите акушерки - формиращ фактор за професионални компетенции. *Известия на Съюза на учените - Русе, 8, Медицина и екология, серия 4*, стр. 65 - 71, ISSN 1311 - 1078.